

12. Stec W. Literacki kształt polskich polemik antyjezuickich z lat 1578–1625.– Białystok, 1988.– 359 s.

УДК 82.09

Ольга Тищенко, Ольга Грибова

ПУБЛІЦИСТИКА ГАННИ ЧЕРІНЬ У КОНТЕКСТІ ДІАСПОРНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Публікація присвячена людині, яка де б не жила – в Україні чи за кордоном, завжди пам'ятає про своє коріння, про своїх предків, про землю, на якій вона народилася. Залишивши свою країну, вона продовжує творити для неї, залишається віддана своїй нації, служить їй. Так само, як служать Вітчизні емігранти-патріоти, так само служить Ганна Черінь.

Ключові слова: еміграція, публіцистика, діаспора, нація, держава.

Tyshchenko O., Hrybova O. A publicism of Ann Cherin' is in the context of diaspors literature. The publication is devoted to the person, who where would not live, in Ukraine or abroad, always remembers about the roots, the ancestors, about the ground where he was born. Having left the country, it continues to create for it, remains betrayed to the nation, to serve it. As émigré-patriots serve for fatherland, Anna Cherin also serves.

Key words: emigration, publicizm, diaspora, the nation, the state.

Актуальною є тема еміграції (діаспори), коли багато талановитих людей опиняються за межами України, але не забувають те місце, де вони народилися, стають національними поетами, їх охоплює туга за Батьківщиною. Тема патріотизму простежується у всіх збірках Ганни Черінь. На жаль, не всі автори звертаються до національної літератури, тобто органічної якості художньої літератури певного народу. Ця література витворюється системою змістових і формально-стильових особливостей, притаманних творам письменників певної нації. Якщо народів властива певна сукупність етнічно-психічних ознак, то вони обов'язково відіб'ються на духовному світі письменника, позначаються на його мисленні, результатах творчості. Метою публікації є дослідження публіцистичних праць письменниці-емігрантки та пошук їх місця у контексті діаспорної літератури,

виявити національні аспекти у творчості жінки-емігрантки, відомої поетеси, письменниці, авторки дитячих та гумористичних творів – Ганни Черінь.

Ганна Черінь – видатна емігрантка ХХ століття, яка на своєму шляху, здолавши безліч перешкод, знедолень, біль та страх, зберегла у серці палку нездоланну любов до своєї рідної країни України, весь час вболіваючи, намагаючись своєю творчістю підтримати український народ у боротьбі за незалежність. Ця тема – наскрізна у творчості письменниці, не є випадковою і її публіцистика, яка так само, як і вся інша спадщина, пройнята любов'ю до України, її краси та духовної культури. Цікаві враження від подорожей по світу, захоплюючі мандри надихнули письменницю на створення декількох публіцистичних збірок. У них Черінь проявила себе як геніальний публіцист, показала ще одну грань свого таланту. Збірки вміщують не тільки статті, а й рецензії, тревелоги, репортажі, нариси, враження. Перша книга – „Їдьмо зі мною” – це мандри з Канади і США. Тут показано живописність американських міст, озер, островів. У книзі зображено життя та побут корінних мешканців. Друга збірка – „Їдьмо зі мною знов!!!” є продовженням першої, але стає більш довершеною і яскравою. Письменниця бере у подорож читача по багатьох країнах світу, де проявляє себе не як турист, а як дослідник, спостерігач. У цій збірці емігрантка порівнює українську культуру, народ, традиції, погляди з тією країною, в якій вона побувала. І завжди Україна – найкраща. Стиль репортажів простий, позбавлений вишуканості, дещо іронічний. Публіцистка перемежовує свої враження віршами.

Книга „Мандри” – третя частина подорожей. До неї увійшли нариси, написані у 80–90-х роках. І знову змалювання пейзажів, культур народів видатних місць. Ганна вкраплює в розповіді певні історії з власного життя, порівнює і дає змогу читачеві самому порівняти і зробити певні висновки, в деяких випадках робить авторські висновки. Доповнюють образи фотознімки, вони дають можливість побачити те місце, де побувала Ганна, уявити повну картину дійсності.

Ще одна збірка мандрів має назву „Навколо світу”. В ній постало питання – навіщо Ганні писати ці збірки? На це питання відповіла сама Черінь у передмові до книги „Навколо світу”: “Пишу з невгамовної жадоби поділитися враженнями й міркуваннями з читачами,

чим більше їх, тим краще... Це – не щоденник, що, може, разом зі мною і пропаде, і не лист до однієї тільки особи, – це лист до всіх і всього, лист у вічність, що, може, дійде, а може, й пропаде. Скільки на світі різних країн і країв, скільки різноманітної природи, звичай, одяг, що з першого погляду здаються дивними або химерними, а коли приглянешся та зрозумієш, то дивно стає, наскільки все це схоже з власним докільям” [9, 122].

Аналізуючи творчість Черінь, потрапляєш крок за кроком за кордон. Узявши в руки книжки „Їдьмо зі мною”, „Їдьмо зі мною знов”, „Мандри”, „Навколо світу”, вирушаєш „подорожувати” разом з Ганною. Перед нами постають різні країни, де герої – це живі люди. Публіцист проводить нас від однієї країни до іншої. Чимало місця відводить вона українським проблемам, майже все порівнюючи з Батьківщиною. У збірці „Їдьмо зі мною знов” мандри починаються з Гаваїв, Черінь побувала у Лондоні, Китаї, Токіо, Перу, Римі, Австралії, де закінчується її подорож. Ганна дуже цікаво розмежовує і водночас поєднує два поняття – „письменник” і „мандрівник”. Емігрантка пише: „Є на світі письменники, є мандрівники. Одного якісь мікроби змушують мережити папір, а в найгіршій стадії цієї хвороби – ще й віршами; другого щось у крові непереможно жене мандрувати, для себе „завойовувати» нові території. Коли ж ці дві хвороби поєднуються в одній особі – з’являється письменник-мандрівник, а більш прозаїчно – репортажист” [7, 102].

Подорожує Ганна не одна, а зі своїм чоловіком, інколи з подругами. Дуже вражає те, що Черінь ніколи не забуває, а навпаки, наголошує, що вона – українка. У книзі „Їдьмо зі мною знов” ми можемо побачити, що на Гаваях емігрантка одягла український національний костюм – вишиту блузу і спідницю – це була сенсація: серед гавайського вбрання український одяг вражав своєю незвичайністю. Авторка зазначила, що її з чоловіком вся група знала як українців, тому всі на них орієнтувалися, щоб не загубитися.

Досить часто публіцист згадує про Шевченка. Побувавши в Стратфорді, вона відвідала місця, пов’язані з Шекспіром. Це справило на мандрівницю незабутнє враження: „Я дуже рада, що ми побачили Стратфорд. Бути в Англії й не відвідувати Стратфорда – це те саме, що бути в Києві й обминути могилу Шевченка в Каневі” [7, 122]. Шевченко для Ганни – це улюблений поет, це – Україна. Бо його

знають усюди, тому Черінь неодноразово згадує про Кобзаря. Подорож по Австралії найбільш сподобалася письменниці. Особливо вразила Ганну єдність українців. Черінь зазначила: „Але я рада була похвалитися перед Степаном, що на другім кінці землі ми почувасьмо, як удома, бо тут є міцна, міцніша від американської, громада з тими самими інтересами, тими самими проблемами, тими самими звичаями – бо нас у цілім світі єднає прапор Тараса Шевченка й любов до України” [7, 331].

В Австралії є таке місто – Аделаїда, де письменниця брала участь у багатьох конференціях та зборах. Наведемо ще одну цитату Черінь – це погляди на єднання „українців-австралійців”. Мандрівниця зазначає: „Українці в Аделаїді живуть дружно, заможно й активно. На збори й виставки ходять. Союз Українок Австралії, скорочено СУА, як і належить жінкам, веде вперед. Вони невтомно постачають нові й нові експонати на виставки й запекло воюють із росіянами, що і тут пробують грабувати українців” [6, 113].

Побувавши в Лондоні у родині Ленкавських, Ганна називає українців єдиною родиною, вважаючи, що кожен українець за кордоном здатен дати шматок хліба, пригостити, приголубити побратима. Черінь відчуває ностальгію, навіть квіти в Англії пахнуть не так, як в Україні – „не по-справжньому”. В Лондоні на зборах Ганна читає гуморески і вірші, саме тоді вона пише вірш-експромт “Сувеніри”, який дарує лондонським українцям:

*Милуватись буду по частинці
Сувенірами, що веселять мій зір,
Зустріч з вами, любі українці,
Це – з усіх найкращий сувенір [7, 97].*

У кожній країні, де побувала публіцист, ми бачимо порівняння з Україною. Це – не просто звичайний опис побуту або звичаїв, це порівняння людей і їхнього життя. Особливо цікавий випадок трапився з емігранткою в Єгипті, коли трьох єгипетських артистів було приставлено до автобуса, щоб слідкували за екскурсантами, вони звикли до такої роботи. І тут перше порівняння письменниці: „...наші українські артисти ніколи на таке «приниження» не пішли б”. Черінь згадує Кравчука, який сам прибирав у себе в домі, а не наймав служанку. Досить цікаві спостереження мандрівниці були в Чикаго, під час гастролей балету Вірського. „Український народ має чи не

найгарніші у світі народні танкі – це видно на прикладі балету”, – зазначає Ганна.

Пише публіцист про зустріч „двох таборів однієї нації”: „Стрілися люди, що мають багато спільного, вони мають українську кров і саму Україну” [1, 312]. Стаття про українських артистів була написана у 1962 році, тоді Ганна хотіла побачити наших артистів на сцені вільної України (і це здійсниться).

Дуже цікаве міркування Черінь про Бога: „Англія більше ніж США вважає на нестачу палива, але Бог є англієць і він завжди знайде вихід із кожного скрутного становища. Ми, українці, повинні теж усвідомлювати, що наш Бог – українець, і тоді він нам також стане помагати” [9, 149].

Увагу читача привертає стаття, вміщена у книзі „Навколо світу” – це враження від Олімпіади в Атланті. Побувавши на Олімпіаді, емігрантка оцінює усіх спортсменів об’єктивно і це не означає, що вона байдужа до українських спортсменів. Вона правдиво описує події, що відбувались у 1996 році: „... попереду з прапором сонцесяйний красень і щирий патріот, всесвітньої слави Сергій Бубка з Луганська. Літаючи по світу, Бубка ніколи не забуває своєї України, має спортивний клуб у Донецьку” [9, 122]. Потім згадує Ганна і російських спортсменів. Дуже вболіває за Лілію Підкопаєву, та все проходить успішно – гімнастка отримує золоту медаль.

На цьому її подорожі не закінчуються. Особливо цікавою є мандрівка по Аргентині. Письменниця згадує: „у всій цій мережі є спільний центр – наша Вітчизна, всі тепер нас знають, і в цілیم світі є наші амбасади, і в цілیم світі є перший і найбільший незмінний амбасадор України – Тарас Шевченко”. Черінь знову згадує Великого Кобзаря. В Аргентині є верховна організація, що єднає всіх українців. Є те, що єднає молодь – Тарас Шевченко, пам’ятник якому височіє в Палермським парку, і всі ті, хто приїжджає, йдуть на нього подивитися.

Священний птах Аргентини – „орнеро”, але Черінь наголошує, що кращого „співця”, ніж соловейко немає ніде. Побувала Ганна на великому святі в Буенос-Айресі – встановлення кафедри Вільної України, де дуже цікавий розподіл емігрантів. В Аргентині існує три хвилі: перша – бідні, одурені селяни; друга – політичні втікачі з України, після Другої світової; третя – інтелігенція, ще молоді, яким

допомагає друга хвиля. „Мені признатись шкода, молоді, прекрасні люди, які люблять Україну, українську мову, покинули її. Але в цьому є позитивна сторона: ми потребуємо й далі сильну українську діаспору, що була і буде надійною опорою Батьківщини” [9, 252].

Особливо вражає вислів: „Українці в Аргентині такі, як і ми в США чи в Австралії, чи й в Україні – невід’ємна ланка Всесвітньої України” [9, 253]. Це своєрідний заклик єднатися та шанувати українців, які живуть за кордоном, розуміти їх не як зрадників, а як друзів, які з певних причин вимушені були поїхати з України. Всі ці люди, що живуть за кордоном і згадують нашу Україну, є так само, як і українці, гарячі патріоти. Патріотичне почуття – одне з найглибших людських почуттів. „Приятелька з Флориди, – пише Ганна, – зі сльозами на очах просила привезти грудку української землі, відомо для чого – на свою труну кинути”. Розшифровує поетеса нам і значення слова „дім”: „... додому вже час збиратися. Додому? Колись це слово для нас означало Україну – тепер Америку... А дехто й тепер вживає це слово в сенсі «оце отримали листа з дому» або «Вдома справи невеселі»... Колись і ми так говорили, а тепер перестали. Домівка – це те, куди людина вертається, а в Україну нам уже запізно вертатись... Це не дивно, а от дуже дивно, що так багато в Україні мріють, щоб їм «домом» стала Америка. Вони не знають такої хвороби, як ностальгія, туга за Батьківщиною” [9, 36]. З ніжністю і безмірною любов’ю писала Черінь про рідну землю: ліси і озера Волині, мальовниче Поділля, синій Дніпро, Коломию, узбережжя Криму, красу Чорного моря, Карпати. Захоплення письменниці Коломисю незабутнє. Для Ганни – „це колиска коломийок”, музичні інструменти не менш цікавіші: „трембіта. Її роблять із дерева, в яке блискавка вдарила”.

Яскраве враження склалося у Черінь від Одеси і Криму, особливо Чорного моря: „Українське наше море, наше в щасті і журбі”. Харків чарує церквами: Успенським і Благовіщенським соборами, Покровською церквою. Чудовий опис музею Котляревського, поетка описує, як він потопає в морі осінніх квітів, духовно збагачує Ганну саме перебування в музеї.

Особливо скутила Ганна за Києвом. І це не дивно. Його древні архітектурні споруди манять своєю неповторною красою. Софійський собор не могли зруйнувати ні орди нападників, ні стихійні лиха, ні

німецькі бомби, бо це не просто архітектурна споруда, а витвір людської душі, розуму і натхнення. „Свята Софіє, рідна мати, ми повернемося, чекай!” – писала письменниця у 1960 році. „Чи дуже на мене чекала свята Софія, а я на неї чекала – і повернулась”. Ось що пише емігрантка про столицю: „Київ! Серце стискається з радощів і болю... Який то він тепер. Як виріс, як змінився? Столиця наша улюблена, вічна, зоресайна”. Скільки патріотизму чути в цих рядках, скільки почуттів.

Виступала Ганна у Києві декілька разів перед різними аудиторіями – від дітей до військових, і деякі слова її і твори вважають „пророчими”. Чимало гарних міст бачила поетеса в цілیم світі, але Київ – найкращий: “...бори, зелені парасолі каштанів, старі, навічно збудовані будинки і стрункі новобудови, зручні для зростаючого населення, – все купається в морі квітів, що особливо, по-українському запашні...” [9, 96].

*Києве любий, місто моє!
Сонце разом із тобою встає
Києве, як же ти виріс, розцвів!
Як же ти, звідки та як же зумів?
Горді споруди, море садів –
Де ж ти руїни колишні подів?
Київ сміється. Дзвенить водограй!
Любиш мене? То люби, не питай!* [9, 373].

Так закінчує Черінь свою книгу „Навколо світу”. У статті під назвою “Рідна, найкраща в світі!” Ганна описує лице України „з зеленими кучерями дерев, що восени золотіють і багряніють, її синіми очима, що в серпанку хмар стають сірими, а ввечері блискають зірницями ночі... її часом невловима усмішка, і щирий сміх її пісень, і нестримний жар танцю, і сльози дощові, і мудре замислене чоло... вона єдина скрізь, велика й неподільна наша Україна. Вона вдягає різні, одне від одного кращі вбрання: то ніжні «вирізані» сорочки Полтавщини, то рясні червоно-чорні квіти Придніпров’я, то жоржинний розквіт Буковини, то міські елегантні сукні Києва і Львова, то білі шати Полісся і багато-багато різних убрань, яких і не злічити, – і все те вишили, напрядли, наткали і пошили працьовиті місткіні України... щоб то не було, Україна переборює всі труднощі, розквітає, вирощує нові плоди, зела, квіти і нове покоління дітей.

Україна одвічна, молода і вічна, а з нею будемо вічні ми – на Батьківщині і в маленьких галузках українського дерева в усіх кінцях світу” [9, 37]. Ця цитата досить велика, але саме вона привертає увагу своєю поетичністю, тугою, описами. Вона має глибинний смисл. Цими рядками разом з віршем „Любов моя” закінчується збірка “Навколо світу”, але не закінчується любов до Вітчизни.

Збірка „Навколо світу” написана найкраще, найдосконаліше, ніж попередні. Подорож розпочинається з України (Києва) і закінчується також на Україні віршем „Любов моя”. Ганна здійснює подорож по Єгипту, Китаю, Японії та інших країнах, їде на Олімпіаду і щиро вболіває за українських спортсменів, ділить радість їхніх досягнень. У всіх подорожах Черінь дякує своєму чоловікові – Степану Панькову, який не залишає її, а подорожує разом з нею, допомагає їй у написанні усіх книг, фотографує дружину. Отже, ми побачили ще один бік таланту видатної емігрантки, яка творить саме для України, для українських читачів. Тепер ми можемо сказати, що Ганна утвердилась ще і як публіцист.

Література

1. Білоус-Гарасевич М. Ми не розлучались з тобою, Україно.– Мічиган, 1998.– 768 с.
2. Ілля В. В річищі великого стилю і поза ним // Основа.– 1993.– № 3.
3. Качуровський І. Гумор української еміграції // Сучасність.– 1992.– № 10.
4. Нетеч П. Обгорну себе музикою // Дзвін.– 1998.– № 10.– С. 148–149.
5. Коссовська А. Авторський вечір Ганни Черінь // Вісник.– 1985.– Ч. 2.
6. Сорока П. Ганна Черінь: Літературний портрет.– Т.: Лілея, 1996.– 183 с.
7. Черінь Г. Їдьмо зі мною знов.– Флорида: Слово, 1990.– 354 с.
8. Черінь Г. Мандрі.– К.: Всесвіт, 1994.– 220 с.
9. Черінь Г. Навколо світу.– К.: Всесвіт, 1997.– 336 с.

УДК 821.161: 821

Софія Філоненко

УКРАЇНСЬКИЙ ЖІНОЧИЙ РОМАН У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТЕКСТІ